קביעת עתים לתורה

נערך ע״י יחזקאל הרטמן

שולחן ערוך יו״ד סי׳ רמ״ו

א [א] [א] א **כל איש ישראל חייב בתלמוד תורה בין עני בין עשיר בין שלם בגופו** ב **בין בעל יסורים** [ב] **בין בחור בין זקן גדול** ג [ג] **אפילו עני המחזר על הפתחים** [ג] **אפילו בעל אשה ובנים** [ד] (א) **חייב** (ב) **לקבוע לו זמן לתלמוד תורה** [ה] **ביום ובלילה שנאמר** [יהושע א, ח] **והגית בו יומם ולילה:** [הגה] **א** [ו] א ובשעת הדחק אפילו לא קרא רק (א) קריאת שמע שחרית וערבית לא ימושו ה מפיך קרינן ביה: [ז] ד **ומי שאי אפשר** [לו] ו **ללמוד מפני שאינו יודע כלל ללמוד או מפני הטרדות שיש לו יספיק לאחרים הלומדים:** הגה ב ותחשב לו כאילו לומד בעצמו

גמ׳ שבת לא.

בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו א נשאת ונתת באמונה ב קבעת עתים לתורה עסקת בפו״ר צפית לישועה פלפלת בחכמה הבנת דבר מתוך דבר ואפ״ה אי יראת ה׳ היא אוצרו אין אי לא לא משל לאדם שאמר לשלוחו העלה לי כור חיטין לעלייה הלך והעלה לו א״ל עירבת לי בהן קב חומטון א״ל לאו א״ל מוטב אם לא העליתה: תנא דבי

ביאור הגר״א יו״ד סי׳ רמ״ו

יא], במי שמשים עצמו אכזרי כו׳, כי הא כו׳: [ד] חייב לקבוע כו׳. כמו שכתוב בפרק ב׳ דשבת (ל״א א׳) קבעת עתים כו׳, ופירוש בבעל אומנות. ועיין סעיף ד׳ כיצד כו׳: [ה] ביום ובלילה כו׳. מנחות צ״ט ב׳ שאל בן דמה כו׳: [ו] [הגה] ובשעת הדחק כו׳. כרבי יוחנן שם ובנדרים ח׳ א׳, ואין דעת הר״ן כן שם [ד״ה הא קמ״ל], ונראה לי דסבירא ליה דסוגיין הוא כרבי יוסי במתניתא [מנחות שם], כמש״ש מדבריו כו׳: [ז] [שו״ע] ומי שאי אפשר כו׳.

שולחן ערוך או״ח סי׳ קנ״ה

א א [א] **אחר שיצא מבית הכנסת א ילך** (א) **לבית המדרש** [ב] **ויקבע עת ללמוד** [ג] **וצריך שאותו עת יהיה קבוע שלא יעבירנו אף אם הוא סבור להרויח הרבה:** הגה [ד] א ואף מי שאינו יודע ללמוד ילך לבית המדרש ושכר הליכה בידו [ה] או יקבע לו מקום וילמוד מעט במה שיודע **ב** ויחשוב בענייניו ויכניס א בלבו יראת שמים:

גמ׳ סנהדרין דף צט:

זה ותורתו עומלת לו במקום אחר אמר רבי אלעזר כל אדם לעמל נברא שנאמר ב כי אדם לעמל יולד איני יודע אם לעמל פה נברא אם לעמל מלאכה נברא כשהוא אומר כי אכף עליו פיהו הוי אומר לעמל פה נברא ועדיין איני יודע אם לעמל תורה אם לעמל שיחה כשהוא אומר ג לא ימוש ספר התורה הזה מפיך הוי אומר לעמל תורה נברא והיינו דאמר רבא כולהו גופי דרופתקי נינהו טוביה לדזכי דהוי דרופתקי דאורייתא ד נואף אשה חסר לב אמר ריש לקיש זה הלומד תורה לפרקים שנאמר ה כי נעים כי תשמרם בבטנך יכונו יחדיו על שפתיך ת״ר

גמ׳ שבת פח. רש״י ותוס׳ שם

מודעא רבה. שאם יזמינם לדין למה לא קיימתם מה שקבלתם עליכם יש להם תשובה שקבלוה באונס: בימי

בירחא תליתאי כמאן כרבנן: א ויתיצבו בתחתית ההר ב א״ר אבדימי בר חמא בר חסא מלמד שכפה הקב״ה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם א״ר אחא בר יעקב מכאן מודעא רבה לאורייתא אמר

כפה עליהן הר כגיגית. ואע״פ שכבר הקדימו נעשה לנשמע שמא יהיו חוזרים כשיראו האש הגדולה שיצאתה נשמתן והא דאמר

גמ׳ מנחות צט:

לחם א״ר אמי מדבריו של ר׳ יוסי נלמוד אפילו לא שנה אדם אלא פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית קיים מצות ה לא ימוש (את) ספר התורה הזה מפיך אמר רבי יוחנן משום ר״ש בן יוחי ו אפי׳ לא קרא אדם אלא קרית שמע שחרית וערבית קיים לא ימוש ודבר זה אסור לאומרו בפני עמי הארץ ורבא אמר מצוה לאומרו בפני עמי הארץ ז שאל בן דמה בן אחותו של ר׳ ישמעאל את ר׳ ישמעאל כגון אני שלמדתי כל התורה כולה מהו ללמוד חכמת יונית קרא עליו המקרא הזה לא ימוש ספר התורה הזה מפיך והגית בו יומם ולילה צא ובדוק שעה שאינה לא מן היום ולא מן הלילה ולמוד בה חכמת יונית ופליגא דר׳ שמואל בר נחמני דאמר ר׳ שמואל בר נחמני א״ר יונתן פסוק זה אינו לא חובה ולא מצוה אלא ברכה ראה הקב״ה את יהושע שדברי תורה חביבים עליו ביותר שנאמר ח ומשרתו יהושע

שולחן ערוך או״ח
סימן רלח

לקבוע עתים לתורה בלילה. ובו ב׳ סעיפים:

א א [א] **צריך ליזהר בלימוד הלילה יותר מבשל יום** [ב] **והמבטלו עונשו** (א) **מרובה:**

ב ב **אם יש לו חק קבוע ללמוד כך וכך ליום והיה טרוד ביום ולא השלימו א** א **ישלימנו** (ב) **בלילה מיד:**

ביאור הגר״א

קנה [א] [סעיף א] אחר כו׳. סוף ברכות [סד, א] והרבינו יונה בספר היראה [עמוד קסט]: [ב] ויקבע כו׳. פרק ב׳ דשבת [לא, א]: [ג] וצריך כו׳. דזהו ענין הקביעות, דבלאו הכי אמרינן בסנהדרין צ״ט [ע״ב] נאף אשה כו׳:

משנה ברורה סי׳ קנ״ה סק״ד

הפני־משה], אלא הכוונה בקביעת עתים לתורה הוא, שצריך האדם ליחד עת קבוע בכל יום, שלא יעבירנו בשום פעם, ואם אירע לו אונס שלא היה יכול להשלים הקביעות שלו ביום, יהיה עליו כמו חוב וישלימנו בלילה, וכדאמרינן [עירובין

הגר״א שנות אליהו פאה פ״א מ״א

הקדומה וכן איתא בירושלמי בפרק הלז. ותלמוד תורה. נמי אין לה שיעור לא למטה ולא למעלה. דכתיב והגית בו יומם ולילה. וא״כ אין לה שיעור למעלה. ולמטה נמי דפעמים בתיבה אחת פוטר. והא דאיתא בגמרא קרא קריאת שמע ערבית ושחרית כאילו קיים והגית בו יומם ולילה לא בא לאפוקי שאינו יוצא בתיבה א׳ אלא ק״ש הוא חיוב על כל אחד לקרות שחרית וערבית. וע״ז אמרו דאם קרא כו׳ או אפילו תיבה א׳ א״צ ללמוד ויוצא בק״ש. והא דכתיב והגית כו׳ כיון שיוצא בתיבה אחת. היינו דאילו לא הוי כתיב והגית ה״א שאינו צריך אלא תיבה א׳ ולא יותר אף שיש לו פנאי ללמוד לכן נאמר והגית כו׳ לומר שחייב אדם ללמוד תורה יום ולילה. אך אם צריך לעסוק במצוה או בדרך ארץ שהוא ג״כ מצוה אזי הוא פוטר את עצמו בתיבה אחת. ונקט התנא הא דאין לת״ת שיעור למטה להורות שצריך האדם מאד מאד לחבב את התורה דבכל תיבה ותיבה שלמד בה הוא מצוה בפ״ע. והראיה שיוצא בתיבה אחת מצות לימוד התורה שהיא שקולה כנגד כל המצות. והכלל בזה שאין מבטלין ת״ת אפילו למצוה אם יכולה להעשות על ידי אחרים. והשכל מחייב בזה מפני שכל תיבה ותיבה בפ״ע הוא מצוה גדולה והיא שקולה נגד כולם. א״כ כשלומד למשל דף א׳ מקיים כמה מאות מצות. וא״כ בודאי יותר טוב לקיים מאה מצות ממצוה אחת. רק כשאי אפשר לקיים ע״י אחר אזי רשאי לבטל. ולזה שונה התנא הא דת״ת אין לה שיעור למטה להורות כנ״ל או כשצריך לאכול שהוא ג״כ מצוה. ולולא זאת לא היה לנו פנאי לעשות איזה מצוה או לאכול דכתיב והגית בו יומם ולילה. לכן משמיענו דלפעמים אף בתיבה אחת יוצא. אלו

גמ׳ נדרים ח. ור״ן שם

ואמר רב גידל אמר רב ב האומר אשכים ואשנה פרק זה אשנה מסכתא זו נדר גדול נדר לאלהי ישראל ג והלא מושבע ועומד (א) הוא ג ואין שבועה חלה על שבועה מאי קמ״ל דאפי׳ זרוזי בעלמא היינו דרב גידל קמייתא הא קמ״ל כיון דאי בעי פטר נפשיה ד בקרית שמע שחרית וערבית משום הכי חייל שבועה עליה א״ר גידל א״ר ג האומר

קאמר נדר גדול נדר כלומר נדר משובח הוא זה וראוי לעשות כן א״ה היינו דרב גידל קמייתא: **הא** קמ״ל דכיון דאי בעי פטר נפשיה וכו׳. מסתברא לי דלאו דווקא דבהכי מיפטר שהרי חייב כל אדם ללמוד תמיד יום ולילה כפי כחו ואמרינן בפ״ק דקדושין (דף ל.) ת״ר ושננתם שיהו דברי תורה מחודדין בפיך שאם ישאלך אדם דבר שלא תגמגם ותאמר לו וכו׳. וק״ש שחרית וערבית לא סגי להכי. אלא מכאן נראה לי ראיה למה שכתבתי בפרק שבועות שתים בתרא דכל מידי דלאתא מדרשא אע״פ שהוא מן התורה כיון דליתיה מפורש בקרא בהדיא שבועה חלה עליו והכא הכי קאמרינן כיון דאי בעי פטר נפשיה ממאי דכתיב בקרא בהדיא דהיינו בשכבך ובקומך בקרית שמע שחרית וערבית מש״ה חלה שבועה עליה לגמרי אפילו לקרבן והיינו דקאמר נדר גדול כלומר לכל דיניו כדבר הרשות וכבר כתבתי זה שם בראיות גמורות בס״ד: **עלין** להשכים. מסתברא

מהר״ל ספר תפארת ישראל פרק לב

ההר עלינו׳[10], לימא להו[11] כלום אמרתם ״נעשה ונשמע״ קודם כפיית ההר. שאילו אמרתם ״נעשה ונשמע״ קודם, היה כופה עליהם ההר שלא יחזרו בשביל האש. אבל כיון שלא אמרו קודם זה ״נעשה ונשמע״, אין לכפות ההר[12].

אבל מה שכפה עליהם ההר, שלא יאמרו ישראל אנחנו קבלנו התורה מעצמנו. ואם לא היינו רוצים, לא היינו מקבלים התורה. ודבר זה לא היה מעלת התורה. כי התורה כל העולם תלוי בה. ואם לא היתה התורה, היה העולם חוזר לתהו ובהו (שבת פח.). ולפיכך אין ראוי שתהיה קבלת התורה בבחירת ישראל[13], רק שהיה הקב״ה מחייב ומכריח אותם לקבל התורה, שאי אפשר זולת זה. שלא יחזיר° העולם לתהו ובהו[14]. ואל יקשה, סוף סוף היה בחנם מה שכפה עליהם הר כגיגית, שהרי כבר אמרו ״נעשה ונשמע״. דזה לא קשיא, דודאי עיקר הדבר לא היה בשביל שלא יחזרו, דלמה יחזרו, כיון שכבר אמרו ״נעשה ונשמע״. רק שדבר זה ראוי מצד עצמו, כי איך תהיה התורה, שהיא שלמות כל המציאות, על ידי שכך בחרו ישראל לקבל התורה. ואם כן שלמות העולם היה תולה בדבר אפשרי, שהיה אפשר שיקבלו, ואפשר שלא יקבלו[15]. ולכך כפה עליהם הר כגיגית, שאם לא היו מקבלים התורה, שם תהא קבורתכם[16]°.

ויש לומר גם כן שלכך כפה עליהם ההר כגיגית, שלא יאמרו ישראל כי יהיה חס ושלום בטול לקבלת התורה; כי מרצונם קבלו ישראל, ואפשר להפטר מדבר כזה, שהרי לא נעשה בהכרח, רק היה אפשר